

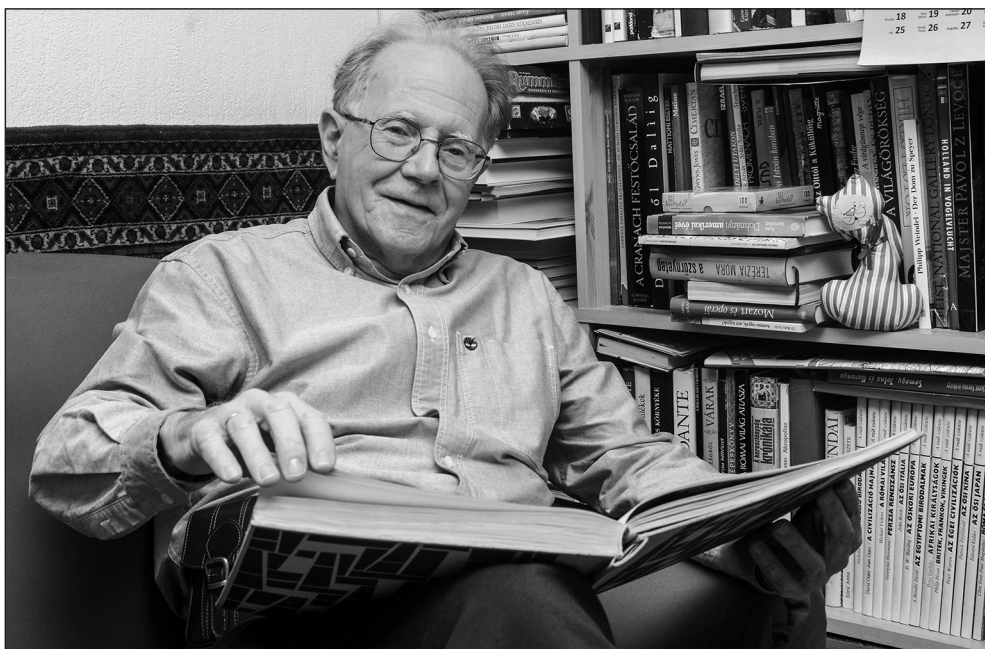
LÖRINCZ SÁNDOR: MEGÉLNI ÉS MEGÉRTENI ÉLETÜNK SZIMFÓNIAJÁT...

Dr. Berta Gyula emlékezete

Halála előtt még fogadta betegeit a magánrendelőben, feleségével együtt néhány napja áldozott. Dr. Berta Gyula a tüdőgyógyászok és allergológusok somogyi doyenje nem gondolta, hogy Rumszauer atya utolsó homíliáját hallja, hiszen ismeretlen volt előtte a Teremtő szándéka: az idei őszön áttemeli az örökkévalóságba, azelőtte járt orvos-példaképek, kedvenc szentjei, zeneszerzői, muzikusai és festőművészei közé. A mosdósi Tüdő- és Szívkórház nyugalmazott főorvosának 84 évet szánt az Úr. A kaposvári kulturális élet ismert alakjának temetésén a plébános-barát úgy fogalmazott: nem érte imádkozik, hanem hozzá, hogy járjon közben értünk...

Dr. Berta Gyula 1937. március 11-én Törökszentmiklóson született, s a pécsi egyetemen 1962-ben szerzett orvosi diplomát. A somogyi megyeszékhelyen kezdte pályáját, majd 1963-ban Mosdósra került, ahonnan 2002-ben osztályvezető főorvosként ment nyugdíjba. Négy gyermeke, tizenegy unokája van.

Aki ismerte a Kaposvár Városért és a Somogy Polgáriért-díjas főorvost, a Kaposvári Polgári Casino alelnökét, az nehezen szabadulhatott varázsa alól. Nemcsak betegként volt jó közelében lenni és hallgatni nyugalmat árasztó, reményt adó mondatait, hanem egy-egy művészeti témájú előadása is élményszámba ment. A főorvost régóta foglalkoztatták a művészvilág nagyjai, illetve az általuk létrehozott irodalmi, zenei, képzőművészeti alkotások, mégpedig az orvos szemével. Néhány éve magam is faggathattam e „szakmai ártalomról”, melyet sohasem tagadt, és azt vallotta: ha egy-egy festmény láttán felfedezi is a kézdeformitást vagy a kötőszöveti betegséget,

Fotó: Kovács Tibor

ez semmit sem von le a mű kínálta esztétikai élményből. Több évtizedes gyógyító praxissal a háta mögött úgy vélte, ha az orvos nem marad meg a maga „szűklátó-körűségében”, s egyre nagyobb jártasságra tesz szert például a művészeti ágakban, akkor az – azon túl, hogy gazdagodik a lelkünk és a személyiségünk – felettébb gyümölcsöző lehet az orvos-beteg kapcsolatában.

Azt mondta, a zenével kezdődött minden. Tekintélyes lemezgyűjteménye, sokezes könyvtára unikum. S hogy honnan a vonzódás a művészetek iránt? Szülővárosában olykor-olykor megjelent a „gördülő opera”, és irodalmi estek, színészhaknik színesítették gyerek- és kamaszkorát. Édesanyja terelgette a kultúra felé, s nemcsak ezekre a rendezvényekre vitte el, hanem zongorázni is taníttatta fiát. Igaz, soha nem tanult meg professzionálisan játszani, de ezt nem is bánta, mert felesége, *Kardos Erzsébet* szinte naponta odaül a billentyűkhöz. Ő zenei pályára készült, ám szülei így győzködték: légy inkább orvos, attól még zongorázhatsz, de zongoristaként nem biztos, hogy praktizálhatsz. Berta Gyula első dolga volt, hogy egyetemistaként filharmóniai bérletet vegyen, s örült, hogy a koncerteken végre színvonalas muzsikát hallhatott.

– A zeneirodalmat feleségem ismertette meg velem. Első fizetésünkből vettünk egy rádiót és egy lemezjátszót s két lemezt: Bach *Magnificat*ját és Schubert *a-moll vonósnégyesét*. Azóta legalább kétezres a lemezgyűjteményünk, s több ezer könyvünk van. A duplumokat és az idők folyamán számomra érdektelenebbnek bizonyult köteteket folyamatosan ajándékozom a megyei könyvtárnak. A zenehallgatás mellett a kuriózumok nyomába eredek, s igyekszem minél többet megtudni a szerzőről s a műről. 1992-ben Gábor fiamtól – aki három évig Amerikában dolgozott –, kaptam egy CD-lemezjátszót, így a bakelit lemezek mellett modernebb zenehordozóval is kiegészült a kollekciónk. Mondhatom azt, hogy zenében élünk, szinte állandóan szól a klasszikus muzsika az otthonunkban. Kedvemre hallgathatok zenét a számítógépemen is, sőt így össze is hasonlítom a különféle előadásmódokat – mesélte lelkesen.

Sertésekkel végeztek egy kísérletet. Azok az állatok, amelyek Mozartot hallgattak, sokkal nyugodtabbak voltak, és egyenletesebben fejlődtek a kísérletből kimaradt társaiknál. Bebizonyosodott, hogy a harmonikus muzsika jótékonyan hat az állatokra is – jegyeztem meg.

– Ez így igaz. Korábban szarvasmarháknál is úgy találták, hogy sokkal több tejet adnak az állatok, ha szép zenét játszanak nekik. A muzsika az én életemnek is fontos része. A reggeli müzli a testet táplálja, a zene pedig a lelkemet. A zeneszerzők is ugyanezt érezhették, csak magasabb hőfokon égtek. Ez segíthette őket abban, hogy néhány korszakos remekművet betegen, szinte haldokolva komponáltak. Gondoljunk Mozart *Requiem*jére, amelynek írásakor súlyos veseelégtelenségben szenvedett a mester, vagy Beethovenre, aki süketen szerezte a *IX. szimfóniát*. Egyik zseniről sem tudhatjuk, hogy egészségesen még hány katartikus erejű műre lettek volna képesek. Egyébként Schultheisz Emil orvostörténész kimutatta, hogy Mozartnak a fiatalkori fertőzések és a reumás láz következtében ment tönkre a veséje, és urémiás kómában írta élete utolsó, befejezetlen művét.

Berta főorvost a képzőművészeti alkotások is tűzbe hozták, s világjáróként különösen megbabonázta Olaszország, a művészetek kincsestára.

– Firenze a legkedvesebb olasz városom – vallotta be. – A Medici-kápolnában, ahol Michelangelo szobrai díszítik a családi síremléket, az egyik női alakon onkológusok által is kielemezhetően látható egy emlőtumor, ráadásul eléggé előrehaladott állapotban. Raffaello is festett egy női mellképet, a *Fiatal nő képmását*, amelyen a modell, talán öntudatlanul, de emlőtumorát takarva, diszkrétén maga elé húz egy tüllszerű anyagot. Rembrandt *Betshabé a fürdőben* című festményén ugyancsak felfedezhető a bal mell rosszindulatú daganata.

Párizsban járva, a Louvre-ban Leonardo da Vinci ismert műve fogad bennünket. Mona Lisa rejtélyes mosolyával találkozunk, amelyre számos orvosi teória született. A fogászok azt erősítik: ki volt törve két foga, azért mosolyog így. Az ideggyógyászok állítják: arcidegbénulása volt. A nőgyógyászok szerint áldott állapotban levő nők mosolyognak ilyen sejtelmesen. Ha tüzetesebben megnézzük, akkor a bal szeme sarkában felfedezhetünk egy sárga foltot, amely koleszterin-lerakódásra utal. Jobb kezén látható egy búb, amely nyilván ínhüvely-betegség jele. Hogy mivel erőltette meg a kezét, azt nem tudhatjuk, de ezek szerint az úgynevezett ganglion nem számított ritka betegségnek már Leonardo idejében sem – világosított fel.

Felvettem, nyilván egyféle „szakmai ártalom”, hogy orvosi szemmel vizsgálja a műalkotásokat. Mosolyogva csak annyit felelt: erről nem tehet, de azért hagyja, hadd gyönyörködjék a szeme. Ha mezőgazdász lenne, akkor vélhetően azt figyelné egy-egy festményen, hogy milyen a vetés, hol virítanak a virágok, s nem azt, hogy Rubens *Három grácia* című képén legalább hatféle kötőszöveti elváltozás fedezhető fel. Ahogy elemezzük a festményt, megjegyzi: A női alakok tartásából megállapítható, hogy csípőficam, gerincferdülés nehezíti az életüket. S az is, hogy egyik-másik elváltozás örökletes. A festmény egyik alakja ugyanis Rubens felesége, a másik pedig annak a testvére.

Hatalmas könyvtárában a szépirodalom tekintélyes helyet követel magának. Élvezettel mesél arról, hogy írók, költők miként vallottak betegségükről:

– Csehov maga is orvos volt, így műveinek „alapanyaga” készen állt a praxisából kifolyólag. Janus Pannonius lázáról és a vele járó hidegrázásról ír szemléletesen: „ártalmas láz fene lángja emészt el, / Kardnál metszőbb tűz marja, / fogyasztja tüdőm (...) / (...) Írók, s érzem közben a lázrohamot közeledni, / Dermesztő fagya már terjed a tagjaimon. / Kékül már ajakam, híg nedv csöpög orrlyukaimból, / És hallom vacogón összeverődni fogam. / Ujjhegyeim s lábujjaim is már eljegesedtek, / Olykor szinte megáll, majd szaporáz üterem. / Födjétek, szolgák remegő testem takarókkal, / Bár azokat később sorra a földre dobom.”

A tüdőgyulladás Szabó Lőrincet sem kerülte el, mint ahogy korábban Csonkóit. A „víg poéta” strófába szedte tüdőgyulladását: „Fojtó szirokkóknak hevétől / Asznak tüdőhólyagjaim, / S a kriptáknak fagyos szelétől / Borsódnak minden tagjaim. / Szívem megett egy láthatatlan / Kéznek nyila bélőve áll, / S mellem csontboltján irgalmatlan / Sarkával rúgdos két halál.”

Kosztolányinak, a „homo ludensnek” is számos, betegségről írott verse van, Devecseri Gábor pedig megérezte nyirokcsomódaganatát, *még mielőtt közölték volna vele betegségét*. Ekkor írta:

„Az emberélet útjának felén / egy nagy sötét erdő jutott belém: / a születő halálnak tudata. / Sok ágbogával, árnyával növekszik; / s én hordozom – ha nem tetszik, ha tetszik –. / Nem szarv, maszk, lópata, / kívülről leső rém ez a tudat: / erdő a szívem égboltja alatt; / susog szelíden, mert hálás nekem: / egy levele sem sarjad nélkülem.”

A tuberkulózisra terelődik a szó, amely egykor népbetegségnek számított, ám most is hallunk híreket arról, hogy támad a kór. Berta főorvos elmondta: a világ egyes részein még mindig nagyon gyakori, de – legalábbis a jelenlegi trend szerint –, nem kell attól tartanunk, hogy hazánkban ismét népbetegség lesz. Azért egy nagy buktatója mégiscsak van a betegségnek; mégpedig az, hogy az újabb orvosgenerációk nem találkoztak vele, így nem biztos, hogy könnyen felismerik. A tbc-ről is eszébe ötlük némi irodalmi vonatkozás:

– Érdemes leemelni a polcra Thomas Mann *Varázshegyét* is, amely egy davo-si tudószanatóriumban játszódik. Tóth Árpád egy Új-Tátrafüred-i szanatóriumban várta gyógyulását a tbc-ből, amit döbbenetes metaforákkal jellemzett, Novalis egyik versét pedig szerelme tuberkulózis miatti halála ihlette.

Arról is faggattam, milyen tapasztalatai vannak arról, hogy aki régóta jegyben jár a művészetekkel, s hirtelen megbetegszik, a lábadozás idején erősödik-e benne a vágyakozása a zene, a képzőművészet, az irodalom iránt? Azt felelte, fokozódik az igénye, amely érthető, hiszen ilyenkor elkezdünk gondolkodni az élet nagy dolgairól; a születésről és a halálról. Azért szerencsés, ha az orvos jártas a művészetben (is), mert így a sokféle közegeből érkező betegek mindegyikével könnyebb megértetnie magát. A számítástechnikussal éppúgy szót ért, mint a színésszel, a földrajztudóssal vagy az irodalomtörténésszel...

Berta főorvosnak elmeséltem az egyik ötven feletti sebész ismerősöm esetét, aki próbált tájékozódni a kollégák irodalmi műveltsége felől, és sörözés közben egyszer megkérdezte, milyen kortárs írókat, költőket ismernek. Nagy hallgatás volt a válasz. Aztán vett nekik ajándékba két színházberletet, hogy – az ügyelettől függően – párjukkal menjenek el színházba. Az első két előadáson még ott ültek, de amikor rákérdezett, ki megy ma este, akkor kínos csönd telepedett az öltözőre...

– Ez nemcsak az orvosokra jellemző, s nem is általánosíthatunk. Egyébként az igénytelenség, a talmi értékek iránti elköteleződés engem is bosszant. Az már csak sztereotípiák, hogy az orvosoknak különleges affinitásuk van a zenéhez. Igen, a 20. század első felében valóban volt is, sőt aktívan zenéltek, a polgári milióban valóban mindennapos szórakozási, kulturálódási lehetőség volt ez. Mostanában koncerteken csak néhány kollégámmal találkozom, igaz, velük mindig, ahogy színházban és kiállításokon is. Az élet más területe rabolja el őket...

A főorvossal számos lelkiségi eseményen, templomi koncerten találkozhatunk, és a Kaposvári Polgári Casinón túl a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége helyi csoportjának rendezvényein is megjelent. Előadásaiban rendre deklaráta: hit és

LŐRINCZ SÁNDOR: MEGÉLNI ÉS MEGÉRTENI ÉLETÜNK SZIMFÓNIAJÁT...

gyógyítás-gyógyulás elválaszthatatlan egymástól, de optimizmus, derű is szükséges hozzá – fűzte tovább a szót.

– A gyógyulásba vetett hit mindenkinél rendkívül meghatározó a betegség szempontjából. Nyilván a hívők Istenben élnek mindezt, ám ezt az állapotot a nem hívők nem ismerhetik. Gyógyító munkám során azt tapasztaltam: a kiegyensúlyozott lelki háttér bámulatos inspirátor lehet. Sajnos találkoztam olyan esettel is, amikor a hétvégén a család meglátogatta a gyógyulófélben lévő nagyapát, s a hozzátartozók közölték vele, hogy a kórházból idősek otthonába viszik. A beteg összerokkadt, és néhány napon belül meghalt. Az egyik orvoskolléga elől pedig megpróbálták eltitkolni a betegségét, s így élt tele derűvel és reménnyel. Egészen addig, amíg egy óvatlan pillanatban rá nem akadt a diagnózist leíró leltre. Két hét múlva eltemették...

Arról is faggattam: hogy vélekedik orvosként a csodás gyógyulásokról.

– Orvosként sehogy, csak hívőként – válaszolta. – A csodák orvosi dimenzióin túliak. Magam is több esetben tanúja voltam orvosi szempontból megmagyarázhatatlan gyógyulásoknak, hiszen mindegyik visszafordíthatatlan betegség kapcsán jelentkezett. Csodálom a csodákat.

Dr. Berta Gyula nemcsak Istenben élt és gyógyított, hanem azt is vallotta: a művészet különös életelixír, könnyebbé teszi test és lélek gyógyulását. Azt tanácsolta: helyesen kell megélni és megérteni életünk szimfóniáját. Hiszem: neki sikerült, ezért adatott számára gazdag életmű. Ércnél maradandóbb.

Tisztelt Főorvos Úr! Kedves Gyuszi! Ég Veled!

A Kossuth téri nagygyűlés résztvevői – háttérben a volt Korona Szálló és a Nagyboldogasszony templom (okt. 31.)